List 33. **NOVICE** Tečaj LVII.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserate) vzprejemlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 18. avgusta 1899.

Politiški oddelek.

Še vedno v temi.

Ne da se tajiti, da so gotovim političnim krogom sedanje razmere v naši državni polovici močno po volji. To so tisti krogi, kateri prisegajo na vsakovrstne avtoritete in katerim ni nobena stvar tako zoprna, kakor naš, na sebi gotovo jako klavrni konstitucionalizem. Ti krogi so vladne enerižje jako veseli ter menijo, da je ta enerižja dokaz oživljene državne avtoritete in znak odločne volje, to avtorito utrditi in podpreti tako, da izgubi parlament ves svoj pomen.

Mi nismo tega mnenja in slovenski narod je sploh zadnji, ki si more želeti, da bi se ukoreninil absolutizem, saj vidi na Primorskem pa tudi v Celju, da od vladajočega absolutizma nima ničesar pričakovati, da je sedanja absolutistična vlada njegovim jako skromnim zahtevam prav tako malo naklonjena, kakor so bile prejšnje vlade.

Redu in miru je v Avstriji pričakovati samo, če krene vlada na pot pravega in resničnega konstitucijonalizma in če vstvari tak položaj, da je možno računati na zopetno funkcioniranje parlamenta.

Vlada hoče že v kratkem sklicati državni zbor, ne morda, ker želi vladati s parlamentom, ampak iz potrebe, ker si drugače ne more pomagati. Sklicati mora državni zbor ne samo, ker je potrebno voliti delegacijo, ampak tudi iz financijelnih momentov. Za letošnje leto bo vlada vsled zvišanja davka na sladkor še izhajala, ali za prihodnje leto je emisija rent za pokritje investicij neizogibna in ta se s § 14. vender ne da izvršiti. Skrbeti bo torej, a zasedanje parlamenta ne bo le kratka epizoda, nego da postane parlament zmožen za delo. Pogoj temu je seveda, da nemške stranke opuste obstrukcijo, ali vlada ima dolžnost, da to opustitev prouzroči, ali pa namesto sedanjega parlamenta postavi nekaj novega.

Če pride vlada na jesen pred parlament samo s tistimi cesarskimi naredbami, katere je izdala s pomočjo § 14., potem je opozicija brzčas ne sprejme drugače, kakor jo je sprejela meseca februvarja letošnjega leta in uspeh zasedanja bi bil negativen.

Tako torej ne pojde. Treba je, da se vstvari nov položaj, da postane obstrukcija brezpredmetna, a to se more zgoditi samo na ta način, da se dožene jezikovno vprašanje v smislu pravice in z ozirom na želje vseh prizadetih strank.

Meseca aprila lanskega leta je ministrski predsednik grof Thun izjavil v parlamentu, da smatra rešitev jezikovnega vprašanja za „vogelni kamen političnega razvoja“ Avstrije, ter je pristavil, da rešitev tega vprašanja ne spada v delokrog eksekutive, ampak v delokrog legislative. Ravnal se pa ni po tem spoznanju, dasi je že pred razglasitvijo prepotentnega nemškega binkoštnega programa v „Wiener Abendpost“ razglasil, da so mu bistvene zahteve nemških, kakor slovanskih strank znane, in da je našel tisto srednjo pot, po kateri se da doseči mir.

Za rešitev jezikovnega oziroma narodnostnega vprašanja sta mogoči dve madaliteti. Prva je ta, da se doseže porazumljenje mej Nemci in Slovani. Razmere so take, da se tem potom ne doseže nikdar, zlasti ker so nemške stranke v svojem binkoštnem programu oglasile tako pretirane, tako smešno obsežne zahteve, da bi njih izpolnitev morala prouzročiti takoj revolucijo. Nemci so povrh še izjavili, da so njihove, v binkoštnem programu formulirane zahteve minimum tega, kar zahtevajo, tako da je sploh vsako pogajanje ž njimi popolnoma izključeno.

Preostaja torej samo še druga modalitete, to je direktna inicijativa vlade. Samo tem potom je upati, da se omogoči v sedanjem parlamentu red in mir, da se omogoči konstitucijonalno vladanje s sedanjim državnim zborom, na podlagi sedanje ustave. Grof Thun je priznal, da je rešitev jezikovnega vprašanja vogalni kamen notranjega polttičnega razvoja Cislitvanske. Naj se ravna po

tem spoznanju, naj postavi ta vogalni kamen tako, da bo zanesljiva zaslomba nadaljnemu političnemu razvoju Avstrije.

Če je poznal srednjo pot tedaj, ko je to razglasila „Wiener Abendpost“, če je že takrat vedel za „eine Art Resultante des Kräfte-Parallelogramms“ ki „ungefähr das beiden Seiten Wünschenswerthe und Annehmbare bezeichnet“ morda biti sedaj v tem oziru še bolj na jasnem, ko je nemška obstrukcija proglasila svoj binkoštni program in ko se je o njem posvetoval izvrševalni odbor desnice.

Ako je grof Thun tisti državnik, za katerega ga proglašajo, potem mora danes vedeti, da je mogoče računati na uspešno akcijo v jezikovnem vprašanju samo tedaj, če ustvari minoritetni zakon, okvir, čegar nadaljnjo izpolnitev je prepustiti deželnim zborom.

Nemci so svoj program sami sestavili po deželah, in s tem priznali, da se jezikovno vprašanje ne da urediti za celo državo po jednem kopitu, da se mora deželnim zborom prepustiti neki upliv. Nasproti pa so, kakor se je pokazalo pri prej omenjeni seji izvrševalnega odbora desnice, tudi Čehi zapustili deloma poprejšnje svoje stališče in priznali, da ima državni zbor pravico, vstvariti temelje uredbi jezikovnega vprašanja, dočim so poprej to vedno negirali in vso kompetenco v tej zadevi reklamirali za deželne zbore.

Na tej podlagi lahko vlada poskusi, vstvariti normalne razmere v državnem zboru, na ta način, da vstvari minoretni narodnostni zakon na podstavi § 14. splošen zakonski okvir, veljaven za celo državno polovico katerega okvira popolnitev prepusti dež. zboru. Vsi trezni politiki jo bodo pri tem poskusu, odstraniti najpreporneje vseh prepornih vprašanj in zagotoviti narodnostnim manjšinam vse za eksistenco in za kulturni ter gospodarski in politični razvoj potrebne pogoje, radi podpirali, tudi nekateri tistih, ki sedaj stoje v taboru nemške obstrukcije.

Ako pa se tudi tem potom ne doseže zaželjena sprava, ako se tudi tem potom ne izposlujejo mirna in stvarna posvetovanja drž. zbora, potem ne preostane druga pot, kakor da vzame vlada v roko sekiro, in da poseka itak že jako trhljene stebre sedanje ustave, da premeni sedanjo ustavo ter jo nadomesti z novo in primernejšo. A časa ni več dosti zamuditi, zakaj sedanja kriza je državni sestav že tako razjedla, da pride monarhija lahko v veliko nevarnost, ako se ne postavi na zdravo podlago.

Slovenci in vlada.

Mej Slovenci je zavladala velika nezadovoljnost. Povod temu je skupni položaj slovenskega življa zlasti zunaj Kranjske. Ta že mnogokrat opisani položaj je takšen, da mora sam od sebe sprožiti vprašanje: Kaj ima slovenski narod od desnice, h kateri pripadajo kot važen faktor tudi slovenski poslanci, in kaj ima ta narod od vlade, ki jo ti slovenski poslanci z največjo, uprav brezprimerno požrtvovalnostjo podpirajo.

To vprašanje je prišlo na dnevni red takorekoč čez glave slovenskih državnih poslancev in očitno je, da proti njihovi volji. Dočim se drže slovenski poslanci vseh strank v največji reservi, dočim ne stopi nobeden izmej njih pred volilce in jim ne pojasni njihovih nazorov in njihovih namenov, njihovega razmerja k desnici in k vladi, so malone vsi slovenski časopisi pa tudi drugi prenapolnjeni s premišljevanji o položaju in o razmerju mej slovensko delegacijo na jedni strani ter mej desnico in vlado na drugi strani.

To se nam zdi važen moment. Dejstva so se izkazala močnejša nego je pasivnost in molčečnost slovenskih poslancev. Žalostni položaj slovenskega naroda sosebno na Primorskem je provzročil, da se je začelo javno mnenje baviti z vprašanjem o postopanju slovenskih poslancev ne da bi te poslance, imetelje mandatov, vprašalo.

Po našem mnenju je to tako pomembna okolnost, da bi morala napotiti slovenske poslance, da nemudoma stopijo pred volilce in jim pojasnijo vse zadevne razmere. Volilci sicer ne morejo dati poslancem direktiv, jim ne morejo narekovati njihovega postopanja, ali istina je tudi, da je samo tisti poslanec narodov zastopnik, ki ima pri volilcih zaslombo, čigar načela in čigar taktiko volilci odobravajo.

Sedaj pa se kaže da volilci ne odobravajo več taktike svojih poslancev. Ko bi to odobravali, ne bi se tako hitro in močno širilo umenje, da od desnice in od vlade nimajo Slovenci in Hrvati ničesar več pričakovati da bi bilo najbolje, pretrgati sedanje zveze in nastopiti politiko svobodne roke.

Stvar je sprožila tržaška „Edinost“. Moč njenih argumentov je prepričala široke kroge in tega bi poslanci ne smeli prezirati, zlasti ne, ker je neutajivo dejstvo, da se desnica čisto nič ne briga za Slovence in Hrvate, vlada pa povsod podpira nemško in laško hegemonijo ter zatira slovenstvo.

Prosimo torej poslance, naj pojasne položaj, da bo narod vedel, pri čem da je.

Politični pregled.

Važna posvetovanja. — Zadnje dni so bili minister zunanjih del grof Goluchowski in ministrska predsednika grof Thun in Széll pri cesarju v Ischlu. Obče se sodi, da so se k posvetovanja nanašala na slučaj, da bo nemška opozicija poskušala preprečiti izvolitev delegacije, kateri poskus se je gotovo posreči, če se ga le resno loti. O tem, kaj se zgodi, če se prepreči izvolitev delegacije, se čujejo najrazličnejče verzije in nasveti, kar pode drug druzega. Toda vse te verzije imajo na sebi madež neverjetnosti, nasveti pa so s sedanjo ustavo neizpeljivi. Najprej je še misliti, da privoli Ogrska v to, da se za Translitvansko določi prispevek k skupnim potrebščinam potom delegacije, v Cislitvanski pa, da se to zgodi s pomočjo vsegamogočnega § 14.

Nemci med sabo. — Nemški nacionalci zlasti Schönererjevega kalibra vodijo navzlic nemški „Gemeinbürgschaft“ najstrastnejši boj proti svojim zvestim zaveznikom, starim nemškim liberalcem. Namen temu boju je, izpodkopati liberalcem stališče tam, kjer ga še kaj imajo, namreč na Češkem. Najbolj se trudi Wolf. Kako daleč so prišla vladajoča nasprotja, se razvidi iz tega, da je nemškoliberalni deželni poslanec Krzepek pozval Wolfa na dvoboj. Ta dvoboj se je tudi vršil in je bil Wolf premagan. Poravnano s tem nasprotje še ni. Obratno! Še poostrilo se je. Ko je zadnje dni večni ministrski kandidat dr. Viktor Russ imel v Kadenu shod in se je predlagalo, naj se mu izreče zaupnica, so nemški nacionalci uprizorili velik škandal in pretep tako, da je moralo redarstvo zborovalce razgnati. Vzlic tej brezobzirni agitaciji pa ne gre Wolfova pšenica tako o klasje kakor je pričakoval, kajti vzlic njej so nemški nacionalci pri obč volitvah v raznih krajih žalostno pogoreli.

Ogrska. — Madjarov se vse boji, ker se Madjari ničesar in nikogar ne boje. To se je pokazalo zadnje dni pri razkritju Hentzijevega spomenika v Pešti. General Hentzi je padel l. 1848. kot poveljnik budimske trdnjave v boju z madjarskimi revolucijonarji. Postavljen mu je bil v Budi primeren spomenik na javnem trgu. Tega spomenika Madjari niso mogli nikdar videti in prirejali so proti njemu dolgo vrsto let razne demonstracije, da, zgodilo se je celo, da so nekateri fanatiki spomenik poskušali z dinamitom razdjati. Po smrti cesarice Elizabete je cesar privolil, da se Hentzijev spomenik z javnega trga v Budi odstrani, na tisto mesto da se postavi cesaričin spomenik, Heutzijev pa, da se prenese na dvorišče budimške šole. To se je zgodilo in minole dni je bil ta spomenik slavnostno razkrit. Ta slavnost je imela izključno vojaški slučaj, a vzlic temu so Madjari proti njej uprizorili veliko demonstracijo, in pri tej priliki zasramovali c in kr. vojsko ter vse vojaške udeležnike Hentzijeve slavnosti. Madjarom se to nič preveč ne zameri, kakor je videti iz oficijoznega časopisja, ker se jih menda vse boji.

Srbija. — Še vedno se niso pojasnile v Srbiji vladajoče razmere in še danes nihče ne ve, kakor se razplete sedanji položaj. Pred kratkim se je razglasilo, da se je obravnava proti „zarotnikom“ preložila za dvajset dni in kmalu potem, da bodeta radi atentata obtožena samo Knežević in polkovnik Nikolić, vsi drugi aretovanci pa, da se obtožijo samo radi „proti dinastičnih agitacij“. Mej tem je nastala ministrska kriza. Minister notranjih del Lozanić in poljedelski minister Audonovič sta odstopila, ker nečeta biti sokriva Milanovih lopovščin. Milan je imenoval dosedanjega kamisarja pri narodbi banki Genčića ministrom notranjih del, poljedelski postfelj pa je prevzel finančni minister Vukašin Petrović, krščen žid sicer pa Milanu vdan slepar, kateri bi bil že neštevilnokrat zaslužil, da pride na vešala V kratkem se snide tudi narodna skupščina na kratko zasedanje. Milan hoče namreč, da se premene nekateri starejši zakoni tako, da bi imel potem popolnoma proste roke in bi lahko počenjal, kar bi hotel. Srbi obračajo vse svoje poglede na Rusijo, ker zamorejo samo od nje pričakovati rešitve.

— **Francija.** — Napetost mej nasprotujočimi si strankami rase od dne do dne. Vse okolnosti kažejo, da hočejo nacionalisti v družbi s protisemiti strmoglaviti republiko in na njeno mesto postaviti monarhijo. Pri tem računajo na pomoč vojaštva in to upanje ni neutemeljeno. V Rennesu, kjer se vrši sedaj obravnava proti Dreyfussu se je generalni štab močno kompromotiral. Tam se je tudi poskusil atentat na Dreyfussovega zagovornika Laborija. Dan pred atentatom pa je vlada dala aretirati znanega agitatorja Derouleda in vodjo protisemitov Guerina, ker je dobila v roke dokaze, da se pripravljala prevrat, ki naj bi spravil vojvodo d' Orléaus na obnovljeni francoski prestol. Razmere na Francoskem so jako kritične in se lahko vsak dan zgodi kaj velicega.

Anglija — dela kar očitno najobsežnejše priprave za vojno proti Burom v južni Afriki. Mobilizuje se mornarica, pa tudi vojakov pošilja Angleška čedalje več v Kaplandijo. Vse kaže kakor se obče sodi, da poči kmalu prvi strel, kateri lahko prouzroči prav resne komplikacije.

Obrtnija.

Poročila obrt. nadzornikov za l. 1898.

Začetkom meseca julija je izšlo poročilo obrtnih nadzornikov za lansko leto. Iz tega poročila je razvidno, da je bilo v lanskem letu ustanovljenih izredno malo novih obrtnih zavodov, povrh pa to poročilo potrjuje resničnost pogostih tožba, da so trgovinske razmere jako slabe, vsled česar se obrtni izdelki le jako težko v denar spravijo, če že ne ostanejo nerazprodani.

Glede starejših obrtnih zavodov pravi poročilo obrtnih nadzornikov, da večinoma ne odgovarjajo zakonskim predpisom niti glede varnosti delavcev samih niti v sanitarnem oziru. Obrtni nadzorniki nasvetujejo, naj se tistim obrtnikom, kateri hočejo svoje pomanjkljive delavnice popraviti tako, kakor to zahtevajo predpisi, dovolijo posebne olajšave na pr. s popustom od davka itd.

Kakor delavnice, tako zlasti pri manjših obrtnikih nikakor ne zadostujejo pomočnikom namenjene spalnice. V tem oziru se je vsled inspekcij obrtnih nadzornikov in okrajnih zdravnikov pač nekaj malega izboljšalo, ali razmere so še vedno jako slabe.

Število nezgod, za katera so obrtni nadzorniki zvedeli, je v primeri s predlanskim letom zopet poskočilo. L. 1897. se je primerilo 55.276 nezgod, l. 1898 pa 57.092 ali nezgod, katerih posledica je bila smrt, je bilo za 20 manj, kakor v predidočem letu, namreč 482.

Od teh največjih nezgod se jih je pri stavbeni obrtnosti največ primerilo, namreč 170, a v obče pravi poročilo obrtnih nadzornikov, je odstranitev vzrokov nezgodam nemogoča. Kar se more storiti, se vse zgodi.

Delavni čas je trajal pri 40·6% vseh nadzorovanih tovarniških zavodov manj kakor 11 ur; v obče se — izvzemši tam, koder stagnira obrtnost — delavni čas sicer polagoma in po malem ali konstantno skrajšuje, a tovarnarji bodo rajši za ves dan zaprli tovarne, kakor da bi privolili še v nadaljne v skrajšanje delavnega časa.

Tožbe, da so podjetniki svojevoljno podaljšali delavni čas in da se ne drže nedeljskega počitka so prav pogoste.

Materijelni položaj delavstva je bil v celoti precej slab in razmere so take, da ni pričakovati zboljšanja. Najbolje se je godilo delavcem v kovinskih

*

obrtih oziroma tovarnah in stavbinskim delavcem, v nekaterih tovarnah za sladkor je celo primanjkalo delavcev, nasprotno pa je bilo zlasti v tekstilni obrti za delavce jako slabo, ker je primanjkovalo dela.

Za rokodelski naraščaj je še vedno jako slabo skrbljeno. Pokazalo se je, da avtonomija obrtnikov glede vajencev ni nič vredna, in bi bilo po sodbi obrtnih nadzornikov najbolje, da prevzame država nadzorstvo nad vajenci. Naraščaj, ki ga vzgajajo sedanji mojstri, ne bo dosti prida in bo rokodelstvo silno diskretiral in oškodil.

Število obrtnonadzorniških okrožij se je lani od 17 pomnožilo na 20, vender tudi to še ne zadostuje da bi se zagotovilo intenzivno nadzorovanje vseh obrtovanj.

Kmetijstvo.

Agrarno vprašanje in socijalni demokratje.

Socijalna demokracija, dasi je v svojem bistvu in po svoji naravi stranka industrijalnih delavcev, vender napram kmetovalcem in sploh napram kmetijstvu ni mogla igrati vlogo ptiča noja. Tri okolnosti so uplivale, da je bila primorana, določiti svoje stališče napram agrarnemu vprašanju. Prva okolnost je bila ta, da je hotela pridobiti zase kmetijske delavce in ž njimi pomnožiti svojo armado, druga, da je potrebovala glasove kmetovalcev v takih okrajih, koder odločujejo kmetovalci pri volitvah mej socijalnimi demokrati in mej meščanskimi strankami, in tretja okolnost je bila ta, da je hotela vzbuditi nasprotje mej kmetje in mej kmetskimi delavci, mej gruntarji in kajžarji, da bi iz tega nasprotja dobivala za korist svojo stranko. V kalni vodi se vedno lahko ribari.

Agrarni program, katerega je napravila socijalnodemokratična stranka, je sestavljen jako previdno. Na prvi pogled se spozna, da stoje socijalni demokratje na negotovih, na spolzkih tleh. Marx jim v tem oziru ni zapustil nikacega navodila, ker v tem oziru iz angleškega industrijalizma ni mogel ničesar posneti. Posledica tega je, da obsega socijalnodemokratični program same hipoteze. V njem ni najti nič določnega, nikakih utrjenih postulatov; ta program obsega samo fantaziranje o tem, kaj bi moglo biti. V zahtevah komunistične stranke v Nemčiji, ki so bile formulirane neposredno po marčni revoluciji l. 1848., čitamo na pr., da se morajo fevdalna posestva prevzeti v državno last, da se mora tudi kmetijstvo izvrševati v velikem ali z nobeno besedo ni niti od daleč namignjeno, kako da naj se to zgodi. Samo jedna zahteva je jasno formulirana, da naj se hipoteke proglase za državno imetje.

Podobno je bilo l. 1869. na socijalnodemokratičnem kongresu v Baslu proglašamo, da ima človeška družba pravico, proglasiti zasebno lastništvo na zemlji za skupno last, odvzeti zemljo posameznikom in jo dati skupnosti, ni pa bilo povedano, na kateri način, da naj se to izvrši.

Tudi vse druge, sem spadajoče programatične zahteve imajo jednak značaj. Vse so nedoločne in nejasne ali pa dvoumne. Sosebno se je socijalna demokracija varovala, govoriti pred kmetovalci o odvzetju zemlje ali o podržavljenju zemlje, vedoč, da je kmet zadnji, ki bi se hotel sprijazniti z odpravo zasebnega imetja. Socialni demokratje so svoje končne smotre pred kmetovalci toliko laglje in toliko raje skrivali, ker je bil kmet zanje vedno samo „častiti gospod volilec“ in druzega nič. Zaradi tega je stari Liebknecht celo razlastenje zemlje imenoval blaznost, a Kautsky je naravnost priznal, da razlastenje in podržavljenje zemlje ni v interesu socializma in da socialni demokratje vsled tega tudi na to razlastenje in podržavljenje ne mislijo.

Ta programatična negotovost pa ni mogla za daljši čas zadostovati. Pokazalo se je, da je potrebno izpregovoriti določno besedo; zlasti se je ta potreba pokazala, ko je mej socialnimi demokrati zmagalo spoznanje, da se z revolucijsko taktiko ne da ničesar opraviti, da je treba stopiti na tla realnosti in delati za kar mogoče globoke in dalekosežne socialne reforme v okviru današnjega družabnega reda. Vsled tega je bilo potreba, popolniti in poglobiti stari program in zlasti se tudi izreči na jasen način o agrarnem vprašanju.

Agrarni program socialnodemokratične stranke je sestavil Karol Kautsky.*) Program je razdeljen na tri dele in je gotovo vredno, da se z njegovo vsebino seznanijo tudi naši čitatelji.

Prvi del navaja, kaj je treba ukreniti v korist kmetijskega proletarijata. Kautsky nasvetuje: *a*) odpravo poselskega reda; koalicijsko svobodo kmetijskih delavcev; zagotovitev svobodnega veljenja delavcev in delavk; *b*) prepoved, da bi otroci pred 14 letom smeli hoditi na stalno delo ali v službo; določitev delavskega časa od 7. ure zjutraj do 7. ure zvečer za vse mlade delavce; prepoved, da bi smeli delavci, ki še niso dovršili 18 leta, odhajati na delo drugam; občna dolžnost obiskovanja ljudskih in nadaljevalnih šol; *c*) prepoved, da bi dekleta pred 21 letom smela hoditi drugam na delo; nadomestitev agentov z javnimi posredovalnicami dela in služb; *d*) uvedenje normalnega delavnika katerega delavski čas se povprek določi na 8 ur na dan; izjeme naj se dovolijo samo za čas žetve ali pri jako nujnih ter neodloživih opravkih; nedeljski počitek za posle; *e*) določitev pogojev za

*) K. Kautsky. »Die Agrarfrage.« Stuttgartt 1899. Verlag I. H. W. Diete.

delavska stanovališča, da bodo za zdrava in da se varuje nravnost; energično zdravstveno policijo in redukcijo neprimernih zakupnih pogojev.

V drngem delu registruje Katsky sredsta k ohranitvi kmetijstva. Kautsky nasvetuje: a) odpravo fidejkomisov; b) odpravo veleposestniških lovskih revirov, ki naj pridejo v last posameznih občin; c) omejitev zasebne zemljiške posesti; d) podržavljanje zavarovanja proti toči, oziroma zavarovanja govedi toda s pogojem, da država k temu ničesar ne prispeva; e) podpora kmetijskih društev; f) državno podpiranje kmetijskega šolstva, g) podržavljenje gozdov in vodnih sil.

V zadnjem delu stavlja Kautsky svoje nasvete v prospeh kmetskega prebivalstva. Kautsky predlaga: a) najpopolnejša samouprava v občini v okraju; b) nadomeščenje stalne vojske z milico; c) bremena za vzdržavanje šol, za vzdržavanje siromakov in cest naj prevzame država; d) podržavljenje zdravništva in lekarništva, e) brezplačno pravno zastopništvo; f) nadomeščenje dosedanjih davkov s progresivnim davkom od dohodkov posestva in dedščin, kakor tudi podržavljenje oziroma komunaliziranje zasebnih monopolov in kartelov.

Kritika tega programa bi bila lahka. Kautsky priznava sam, da njegov program ni izčrpil celega agrarnega vprašanja, sicer pa ima popolnoma prav ko dvomi, da pripelje njegov agrarni program vse kmetsko prebivalstvo v tabor socialne demokracije. Mesto, da pišemo sami kritiko, hočemo dati besedo Ed. Bernsteinu, kateri je doslej slepo verjel v marksizem, a se je v zadnjem času spreobrnil, ne da bi se bil ločil od socialne demokracije. Bernštein je slej kakor prej socialni demokrat in zato ima njegova kritika Kautskega programa toliko večjo važnost. Ta kritika se nahaja v knjigi „die Voraussetzungen des Socialismus“, ki je prouzročila v znanstvenem svetu veliko senzacijo. Iz Bernsteinove knjige je najbolj razvidno, kako vrednost ima v resnici Kautskega agrarni program.

Kautsky dokazuje prepričevalno — piše Bernstein — da tudi po zmagi socialne demokracije ni nobenega vzroka, zakaj bi se morali odstraniti kmetska posestva. Zajedno pa je odločen nasprotnik takih sredstev, take „rešitve kmetijstva“, katera hoče umetno vzdržati kmeta kot podjetnika. Katusky nasvetnje celo vrsto reform, a komu bi bile te reforme v prvi vrsti v korist, kaj bi bil njih najpoglavitnejši vspeh? Koristile bi te reforme ravno malemu kmetu in bi ga utrdile kot podjetnika.

Bernstein kritikuje potem tudi posamezne do. ločbe Kautskega prcgrama, toda njegovim izvajanjem dasi so jako zanimiva in podučna ne bomo sledile, ker to ne spada v okvir tega poročilca. Iz tega, kar smo po socialnem demokratu Bernsteinu posneli, je povsem jasno razvideti, da po Kautskem sestavljeni agravni program socialne demokracije ni v bistvu socialističen, da ne vodi k socializmu, to je k kolektivizmu, nego še dlje od njega, ker utrjuje individualizem, torej sedanj red v človeški družbi. T. Š.

Izvirni dopisi.

Z Idrijskih obrtnijskih krogov se nam zopet poroča: V 18. in 19. številki „Glasnika“ smo zopet čitali dopis iz Idrije, kateri je podpisal Lovrenc Brumeni Ta dopis naj bi bil odgovor na zadnji dopis v Novicah iz obrtnijskih krogov Idrijskih. G. L. Brumen se je zopet enkrat razkoraračil proti idrijskem rokodelcem, in nekako kes obuja radi zabavljic katere so mu bile že očitane. Mislili smo, da nam bodo vendar kaj stvarnega odgovarjal, on in njegovi pomočniki. V resnici je bil on pomočnik in drugi so bili mojstri. L. Brumen je kakor sraka, ki je nabrala pavjega perja in ga potem po sebi potaknila, da je bila bolj mogočna. On se tudi le s tujim perjem ponaša. V tem dopisu najprvo čitamo, da dopis v „Novicah“ precej po smoli smrdi in bi imeli gotovo boljši nos, ako bi rekli, da Brumenov dopis smrdi po gosp. Katehetovem vinu. Tudi nas opominja, in pravi: mislite, da živite Vi od nas, a ne mi od Vas! Na to mu na kratko odgovorimo, da mi živimo od našega poštenega zaslužka, pa ne od Vas; mi moramo za vsak krajcar pošteno delati. Od koga se pa živi po mestih toliko tisoč ljudi, ki so sami industrijalni delavci? — V drugem dopisu prežveka samo naše besede iz dopisa in se ponaša kakšen prijatelj delavcev da je, nadalje udriha po tukajšnjem delavskem konsumnem društvu, ki pa je v resnici delavsko, v katerem so zares sami delavci. To, katero pa on snuje, mej člani še polovice delavcev nima in bode bolj uradniško kakor delavsko. Potem nam tudi prebrisana glava g. Brumena očita, da nimamo niti pojma, kaj so konsumna društva in kaj Gospodarske zadruge. Te se zares strašansko razločujejo. Prve napravljajo krčme in prodajalnice, druge pa oštarije in štacune. Da se to popolnoma zapopade ali razume, se mora imeti pa že nekaj v glavi, kakor ima on. Torej v obedveh dopisih nam ne odgovori tega, kar smo ga mi v našem dopisu vprašali: zakaj so bili po raznih listih samo rokodelci napadeni?

Mi bi se z osebo g. Brumena kaj več bavili, ko bi bil v politiki to značajen mož, ali nečemo, ker je le politična maškara, ki se kar čez noč preobleče. Bil je že izvoljen predsednikom socialno demokratičnega društva, a čez en teden dni po izvolitvi je že pisal v „Glasnik“ svoje izjave. Srečna stranka, katera imai take značajne može v svoji sredi, in srečni obrtnik in sploh vsi delavci, dokler nas bode Lovre klobučarjev zagovarjal.

Novice.

— **Osebne vesti.** Voditeljem okr. glavarstva v Slov. Gradcu je imenovan nadkomisar v Ptuju g. R. Čapek. Deželnovladni inžener v Ljubljani g. Alojzij Muck je imenovan višjim inženerjem.

— **Cesarjev rojstni dan** se je danes, 18. t. m. kakor vsako leto prav slovesno praznoval. V stolni cerkvi v Ljubljani je bila ob 10 uri slovesna maša z zahvalno pesmijo, kateri so prisostvovali načelniki državnih in avtonomnih uradov ter obilo občinstva.

— **Zlato mašo** je pred kratkim daroval veleč. gospod Škender Sovič, župnik pri Sv. Trojici v Halozah.

— **Častno svetinjo** za štiridesetletno zvesto službovanje sta dobila vpokojeni finančni nadstražnik Jan. Reyerschitz in vpokojeni kaznilnični paznik Fr Staringer v Ljubljani.

— **Poročil** se je g. Mat. Benčan, knjigovodja južnoštajerske hranilnice v Celju, z gospč. Ido Smeykalovo izCelja.

— **Štiridesetletnico** kot magister farmacije slavil je 11. t. m. lekarnik in posestnik g. Fran Culot svak ces. svetnika Ivana Murnika, v Klanjcu na Hrvaškem.

— **Ljubljanski sokol** priredi dne 20 t. m. izlet na Vrhniko.

— **Tržaška županska kriza**, ki je nastala vsled samovoljnega postopanja župana Dompierija v zadevi velike defravdacije pri mestni blagajni, je zopet poravnano in torej županu ne bo treba odstopiti.

— **Pobreže pri Mariboru** dobe nemško schulvereinsko šolo. Mariborski Slovenci, ali spite, ali bdite?

— **Štajerska kmetijska družba** je menda samo Nemcem namenjena. Nedavno so v Ptuju delili darila poslom, a dobili so premije samo posli nemške gospode, posli slovenskega kmeta pa ne.

— **Učiteljske spremembe na Štajerskem** Na mestni nemški šoli v Ptuju je imenovan stalnim podučiteljem g. Mühlbauer, podučiteljski suplent pri Sv. Vidu pri Šmarju g. Martin Kranjčič je imenovan stalnim podučiteljem, v Renišniku pri Mariboru je imenovan stalnim podučiteljem g. Ig. Kaffu, podučitelj g. Fr. Zinnauer je premeščen od Zg. Sv. Kunigunde k Sv. Jakobu v Slov. Gorice.

— **Javna risarska šola** se ustanovi pri obrtni šoli za umetno vezenje in čipkarstvo v Ljubljani Nova šola se otvori 1. oktobra t. l.

— **Novo poneverjenje na tržaškem magistratu.** Pri pregledovanju raznih računov in knjig so našli, da je mestni uradnik Piccolo poneveril več tisoč goldinarjev. Ta uradnik je imel na razpolago denar za podporo revnih tujcev Tako gre po vrsti. Motovuu, Boljne, Piran, Milje in sedaj Trst.

— **Za ljudsko štetje**, ki bo prihodnje leto, je ministrstvo za notranja dela že izvršilo vse priprave. V kratkem izide dotična naredba.

— **Hrvatska tiskarna v Pulju.** Lansko leto je gosp. A. Gabršček iz Gorice ustanovil v Pulju tiskarno. To je minoli mesec prepustil hrvatskemu konsorciju. Poleg tiskarne so napravili tudi knjigoveznico.

— **Trtno uš** so te dni zasledili v nekem vinogradu na Plazih pri Reki.

— **Hraber deček.** Iz Temenice pri Mirni Peči je desetletni sin ondotnega trgovca rešil iz vode potapljajočega se 8 letnega trvariša.

— **Shod slovanskih časnikarjev** vršil se bo 23., 24. in 25. septebra v Krakovem. Udeležniki naj se oglase do 1. septembra.

— **Bismarckgasse** je krstil beljaški občinski svet dosedanje Šolske ulice, hoteč taho pokazati, da glede pangermanškega mišljenja ne zaostaja za celovškim.

— **Talijo za rešitev življenja** v znesku 26 gld. 25 kr. je dež. vlada nakazala železniškemu čuvaju Lovru Kolničarju v Zg. Besnici, ki je 20. junija t. l. z nevarnostjo za lastno življenje rošil iz vode Matevža Šprajcarja.

— **Izžrebani porotniki.** Za prihodnje porotniško zasedanje, ki se začne 4 septembra, so bili izžrebani naslednji porotniki: Alf. grof Auersperg v Ljubljani Josip Bončar in Andrej Božnar v Ljubljani, M tevž Barle v Lužah, Ivan Češnovar in Fran Čuden v Ljubljani, Gašpar Čarman v Škofji Loki, Jos. Dekleva v Postojni, Fran Fabjan v Ljubljani, Anton Fröhlich v Kamniku, Ivan Gričar v Ljubljani, Ivan Gruden na Vrhniki, Fran Galle v Bistri, Alojzij Košir v Ljubljani, Ivan Legat v Lescah, Ivan Mathian v Ljubljani, Andrej Maner v Zagorju, Viktor Naglas, Fran Peterca, Karl Planinšek, Jos. Pleiweis in Ivan Počivavnik v Ljubljani, Ciril Pirc in Kornad Pučnik v Kranju, Viktor Recher, Karl Recknagel in Ivan Rode v Ljubljani, Aleksander Roblek v Radovljici, Ivan Robežnik na Viču, Viktor Schiffer v Ljubljani, Ivan Stergulec v Begunjah pri Cerknici, Jos. Stergulec na Rakaku, Fr. Terdina v Ljubljani, Rudolf Valenčič v Trnovem in Ivan Wakonigg v Šmartnem pri Litiji. — Namestniki so gg. Jakob Bergant, Josip Javornik, Jak. Kolenec, Adolf Kopriva, Fran Kunstelj, Ivan Mavc, Fran Pettauer, Martin Primožič in Ivan Seunig, vsi v Ljubljani.

— **Jubilej** Uršulinka mater Karolina Rupnik sedaj v Gorici je te dni praznovala 50letnico odkar je storila obljubo.

— **Glasbena zora** se zove glasbi posvečen list, katerega je začel izdajati prof. Fr. Gerbič Prvi zvezek je izšel pred kratkim in se je o njem izrekla od strokovnjakov najboljša sodba. Zora bo izhajala 15 dan vsacega meseca in velja na leto 1 gld. 50 kr.

— **Čehi v Celj**. Kar se je zgodilo češkim visokošolcem pri njih izletu v Celje, in kar se je zgodilo o tisti priliki celjskim Slovencem, to je tako nečuveno, da kaj tacega bi se v pravni državi pač ne smatrali kot mogoče. Čehi so bili pri prihodu sprejeti z žvižganjem in z grožnjami. Že poprej je čestna druhal napadla več Slovencev, mej njimi dr. Dečkota, kateri je bil ranjen. Policija je siloma snela slovanskd trobojnico raz narodnega doma. Celjani so bili grad zaprli. Na povratku so Celjani napadli Čehe in Slovence s kamni in poleni, potem pa vso noč oblegali Narodni dom ter patruljirali po ulicah, kjer so pretepali domov idoče Slovence. Pri ti priliki se je tudi zgodilo, da je učitelj Gostinčar v največji sili, ko so ga Nemci že pobili na tla, vstrelil z revolverjem in ranil svojega napadalca renegatskega trg. potovalca Poljanca. V jednakem položajo je bil solicitator Bovha. Tudi on se je mogel braniti z revolverjem. Radi tega strašen krik po nemških listih. In vender je bil to le silobran. Višek so dosegle nemške demonstracije naslednji dan pri odhodu Čehov. Po odhodu čeških gostov so Celjani pod vodstvom mestnih organov napadli hišo dr. Sernca in razbili v njej vsa okna. Razbili so šipe tudi Nar. domu, pri opatu in pri kaplanu. Šele ko je prišla iz Gradca grožnja, da se občinski svet takoj razpusti, ako ne prenehajo izgredi, so Celjani opustili nadaljne napade O postopanju celjske in celovške policije, pri tej priliki ni govoriti. Postopala je tako, da zahtevajo Slovenci na ves glas, naj se policija v Celju po državi.

— **Demonstracija v Celovcu.** Dne 31. m. m. so nemški nacionalci priredili v Celovcu protestni shod proti na-

godbi, po shodu pa. ki je bil razpuščen, so demonstrovali po ulicah, kričoč „Nieder mit den Pfaffen“, „Nieder mit Thun“ in „Nieder mit den Windischen“. Pri tiskarni sv. Jožefa so demonstratje pobili okna, razgrajali so pa tudi pred škofijo in pred Mohorjevo tiskarno.

— **25letnico županovanja** praznoval je dne 12 avgusta cesarski svetnik g. Karol Šavnik v Kranju. Gosp župan Šavnik je posvetil najboljše moči svojega življenja mestu Kranju in si zanj pridobil neprecenljivih zaslug. Od srca mu čestitajoč na tej redki slovesnosti kličemo velezaslužnemu rodoljubu iskreno: Na mnogaja leta.

— **Streljanje proti toči.** Vodstvo grmske kmetijske in vinarske šole je postavilo že tretjo štacijo za streljanje proti toči.

— **Nesreča na Mangartu** Dunajski učitelj Jurij Hentschel je šel te dni brez Vodnika na Mangart in padel v neki jarek. Na srečo je bila družba na gori in je neprevidnega učitelja otela iz jarka ter ga tako rešila gotove smrti.

— **Potres.** Dne 5. t. m. zjutraj čutiti je bilo na Koroškem in na Gorenjskem precej močan potres.

— **Nesreča pri Rikarji vasi.** Vlsed nesreče na južni železnici mej Grebinjem in Rikarjo vasjo ima južna železnica škode okrog 200.000 gld., vštevši odškodnine, ki jih bo morala plačati tistim, ki so ponesrečili oziroma njih rodbinam.

— **Umor.** Davčni eksekutor Schol v Mariboru se je sprl s svojo soprogo. V jezi je vzela žena nož, ter ga zarinila v hrbet možu, ki je takoj umrl.

— **Poskušen detomor.** 23 letna dekla Ana Gričar v Krškem je svoje novorojeno nezakonsko dete vrgla v stranišče Dete so po preteku treh ur še živo spravili iz stranišča, a umrlo je nekaj ur potem, mati njegova pa je umrla nekaj dni pozneje.

— **Poskušen samomor.** V torek dopoldne se je poskusil zavarovalnični reprezentat Silv. Weixli stanujoč v Ljubljani v Katoliškem domu, s strihinom zastrupiti. Prihiteli zdravnik ga je pravočasno rešil.

— **Utonil** je pri kopanju v Savi dne 6. t. m. v Hotičah 23letni tesarski pomočnik Fran Blaž.

— **Predrznen tat** se je 4. t. m. vtihotapil v hišo krojača Josipa Zrimška. Pod debelim hribom in ukradel raznih stvari v vrednosti 18 gld.

— **V preiskovalnem zaporu umrl.** O bivšem ravnatelju gališke hranilnice, Franu Zimi, ki je te dni nenadoma umrl v preiskovalnem zaporu, se je raznesel glas, da se je bil zastrupil, dočim so javljale oficijelne vesti, da je umrl vsled srčne kapi Stvar se je preiskovala in raztelesenje je pokazalo, da je bilo srce pok. Zime res tako abnormalno, da je zamogla nastati vsled teh nedostatkov hipna naravna smrt. Preiskava je dokazala, da je neverjetno, da bi se bil Zima zastrupil. Strup, ki bi deloval naglo in krajevno, je izključen. Da-li je pa morda zaužil Zima strupa, ki počasno deluje in katere da posledic ni videti na kakem delu trupla, to razjasni kemična analiza vsebine želodca, katera se pa še ni izvršila.

— **Kuga v Aleksandriji pojema.** Dva dni ni bilo več nobenega novega slučaja.

— **Rovanie privatnega vnanjega kapitala v Rusiji** Ruska vlada se resno peča z vprašanjem, kaj začeti z velikimi rudniško-industrijskimi in drugačimi podjetji, katera stojijo v režiji ruskega carja. Ta podjetja so prav izborno cvetela, dokler so bila takorekoč sama. Toda črna oka nihilizma, za katero se skriva vnanji sovražnik Rusije, je tako dolgo rovala, da je Rusija odprla večjo svobodo privatni podjetnosti in zasebnem kapitalu, kar oboje prihaja največ z nemške strani. Ta privatni kapital se je s pomočjo podeljene svobode tako povzpel, da je ustanovil industrijska podjetja, ki visoko nadkriljujejo erarna, katera se niso trla za ogromnim zaslužkom. A privatna podjetja, v rokah odličnih sovražnikov Rusije, Prusov in židov, hočejo z svojo konkurenco popolnoma udušiti državna in jih tako prisiliti, da pridejo v privatno last špekulantov. Finančno ministerstvo rusko je tudi zato, da bi se propadajoča, a vendar ugodno situirana državna podjetja prodala privatnim firmam vendar tega ne pusti poljedelsko, rudniško ministerstvo, ki hoče podjetja ob večji pozornosti zopet dvigniti in ohraniti erarju.

— **Kitajska zvestoba — do groba.** Nedavno temu se je hotela v Fu Čau na Kitajskem obesiti neka vdova. Na Kitajskem je običaj, da se žena po smrti moža usmrti. Ta običaj sicer izgineva, vender se še izvršuje med priprostim ljudstvom, kjer postaja ženi brez moža življenje neznosno. V takem slučaju morajo vsi sorodniki gledati, ko se žena sama obesi. Udova si sama napravi vislice. Tudi udova v Fu-Čau-u si je napravila vislice. Na stotine ljudi je prišlo gledat, kako se bode obešala. Na njeno nesrečo pa so prišli tudi misijonarji, ki so zabranili samomor in jo poučili, da je to velika pregreha. Toda proti misijonarjem se je vzdignil narod in jih hotel pobiti, ker motijo sveto dolžnost udove. Misijonarji so udovo vzeli seboj, a ona si je od žalosti odgriznila jezik. — To bi bilo za marsikatere udove tudi pri nas pravi „izraz žalovanja“ po možu

— **Proces Dreyfus.** Mesto Rennes na Francoskem katero šteje kakih 70.000 prebivalcev in ki leži na obalih dveh rek Ille in Vilane (mesto se je v starih časih imenovalo Condate, ko pa se je ondi ustanovil sedež plemske rodbine Redonnes, je mesto dobilo po tej rodbini novo ime) to mesto je toraj v teh dneh prizorišče umazane pravde, katera bi bilo bolje za čast Francije, da se vrši — na hudičevem otoku, kajti to mesto je po svoji odločnosti, kakor sedež nadškofa, kornega poveljništva, višjega sodišča, vseučilišča in raznih drugih učnih zavodov vender prelepo, da se med njegovim obzidjem razvija afera, ki onesnaža že tako dolgo vso francosko domovino Razprava se vrši v dvorani velike gimnazije, katera dvorana je 40 metrov dolga in kakih 15 metrov široka. Dvorano so v zadnjem času nalašč v to svrho preuredili Vojnemu sodišču predseduje polkovnik Jonaust, kakor sodniki so: podpolkovnik Brongniart, majorji Laneraut, Profilet in Merle in stotnika Parfait in Beauvais. Vlado zastopa komisar major Carrier, oziroma namestnik mu Mayence. Obtoženca branita še vedno advokata Domange in Labori. Razprava bode trajala najbrž kakih 20 dni, ker je zaslišati čez 100 prič, med temi mnogo generalov in bivših ministrov ter tudi bivši predsednik republike Casimir Perier. Dvorana je ven in ven polna občinstva, a v znak, da je Francija katoliška država so postavili nad sodnijo razpelo, kar seveda ne pristoja židu še manj utegne biti prijetno velikemu delu židovskega občinstva, ki se kar gnete na galerijo.

— **Medjimurje in ogerski judje.** Judovski list „Magyarorszag“ polemizuje s hrvatskim „Katoliškim listom“ in bahato povdarja, da hoče videti, ali se da odcepiti Medjimurje od zagrebške nadškofije ali ne. „Katoliški list“ mu odgovarja, da se utegne to zgoditi tedaj, ko bo imela koza drug rep in pravi h koncu, da katoliške škofije „niso niti brojevi niti kamati, a još manje jim je vidljiva glava na zemlji Rotschild. — Tudi iz tega se da posneti, s kako ljutostjo se zaletava judovstvo v katoliško cerkev in da je baš jud, ki najgrje ščuje na vsakovrstna razdiranja in odcepljenja krščanskih posesti, kajti judje nič celega ne morejo videti na krščanstvu. Ali pride že skoro dan plačila za ta madež človeštva? Ali se že skoro zruši sijonski stolp?